

# Deuteronomium

Rond 620 was koning Josia gestart met een nationale herleving. Assyrië was zo verzwakt dat Juda zich onafhankelijk kon maken. En dit politiek reveil ging hand in hand met godsdienstige vernieuwing; maar misschien is het woord *restauratie* beter getroffen. Want de tijd was er één van onzekerheid en angst. Allereerst, ook in Egypte en Mesopotamië, zochten de mensen hun heil in de zekerheden van het verleden. Zo iets komt meer voor in de geschiedenis.

## II Koningen

### Bijbelse getuigenis

In het tweede boek Koningen wordt de renaissance onder Josia<sup>1</sup> in geuren en kleuren verteld. De koning laat zich leiden door de voorschriften van Deuteronomium, met name door hoofdstuk 12-13 : vreemde erediensten worden uitgebannen, voorwerpen en personen die erbij betrokken waren worden hardhandig aangepakt, alle heiligdommen in het land worden gesloopt, alleen de tempel van Jeruzalem blijft over, gezuiverd van vreemde smetten en in de oude luister hersteld.

### Josia

Ondanks dat zijn de dagen van Juda geteld. Josia sneuvelt op het slagveld, stad en land komen onder de knoet van Egypte, uit het oosten doemt Nebukadnessar op. Hij is de koning van Babylonië, in die tijd beginnen de Babyloniërs de geschiedenis te domineren. Rond 605 wordt Jojakim zijn vazal, maar het stoken zit deze mensen in het bloed en al in 600 komt hij in opstand. De revanche blijft niet uit:

### 598

In 598 wordt Jeruzalem ingenomen<sup>2</sup>, geplunderd en praktisch ontvolkt. De elite van de bevolking wordt weggesleept; de minder-begaafden, ongeschoolden en keuterboertjes blijven over. Die kwaliteitsvermindering dient om de kans op nieuw verzet de kop in te drukken. Zelfs Sidkia<sup>3</sup>, de nieuwe koning, een oom van de vorige, is een zwakke figuur in een zwakke omgeving.

Toch wordt er al in 594 een samenzwering opgezet om van de Babyloniërs los te komen; maar zij loopt op niets uit. In 589 rebelleert Juda publiek tegen Nebukadnessar; die antwoordt met een beleg van de Stad, die na een kort ontzet door de Egyptenaren, in 587 voor de bijl gaat<sup>4</sup>. Over het trieste lot van de koning, zijn zonen, de gezagsdragers, de gewone mensen en hun stad bericht het laatste hoofdstuk van twee koningen.

- 
- 1 Josiah of Yoshiyahu was al aan 7 jaar koning in Juda (c. 649–609 v. Chr.) Josiah was een hervormer. Zo is Deuteronomium in de Hebreeuwse bijbel geraakt. Zijn vader werd vermoord: koning Amon. Hij regerde 31 jaar, van 641/640 tot 610/609 v. Chr.. Josiah is enkel bekend uit de bijbel, noch in Babel, noch in Egypte zijn er sporen. De vele wisselingen in Jerusalem laten het open. Hij heeft volgens de meestee exegeten wellicht wel bestaan.
  - 2 Regering van Jojachin (regeerde 3 maanden). Beleg en val van Jeruzalem. Eerste deportatie, 16 maart 597 v.Chr.
  - 3 Sidkia; Nebukadnessar II van Babylon plaatst Sedekia op de troon.
  - 4 Verwoesting van Jeruzalem en tweede deportatie (juli / augustus 587 ( / 586 / 585) v.Chr.)

# DE DEUTERONOMIST: GEEN COMMENTAAR

## Eigen schuld, dikke bult

Vreemd: alles wat een Israëliet lief en heilig is gaat in die dagen in vlammen op. Onze historieschrijver beperkt zich tot een sober verslag van de gebeurtenissen. Terwijl hij bij de val van Samaria zo welsprekend commentaar wist te geven! Hier schijnt hij met de mond vol tanden te staan. Hij heeft duidelijk moeite met zijn schema: *Trouw: dan zegen; ontrouw: dan vloek*. Die moeilijkheid begint met de voorbeeldige Josia. Onze schrijver noemt hem een evenbeeld van zijn voorvader David omdat hij alles deed wat Jahwe behaagt<sup>5</sup>. *Vóór hem is er geen koning geweest die zich zo met heel zijn hart, met heel zijn ziel en al zijn krachten, geheel volgens de wet van Mozes, tot Jahwe bekeerd heeft*. Dus, zou je verwachten over hem en zijn volk komt alle zegen die Jahwe bij monde van Mozes beloofd heeft aan hen die het Verbond getrouw onderhouden. Maar neen! Dit staat er: *Toch kwam Jahwe niet terug op de hevige, laaiende toorn, waarin Hij ontbrand was tegen Juda vanwege al de smaad die Manasse Hem had aangedaan*<sup>6</sup>. Manasse moet dus als zondebok dienen, maar erg logisch is dat niet.

## DE DEUTERONOMIST: OOG VOOR DE TOEKOMST

Nu onze verwondering eenmaal gewekt is gaan we nog eens terug naar het laatste hoofdstuk van 2 Koningen. Het laatste bericht schrijft: *Begenadiging van Jojakin*. Merkwaardig: toch nog een druppeltje honing in deze zee van azijn. De Franse oecumenische bijbel tekent erbij aan: *De gunst die aan de koning van Juda in ballingschap wordt bewezen is een teken van hoop op een betere toekomst*. Hier voelt de Deuteronomist er geen behoefte meer aan, een verklaring te geven voor het rampzalige verleden. Hij nodigt zijn lezers liever uit, oog te hebben voor nieuwe vooruitzichten: het leven gaat door. Toch is die toekomstverwachting heel gedempt. Ze wordt dan ook niet met evenveel woorden uitgesproken; de lezer wordt hoogstens op die gedachte gebracht. Toen de Deuteronomist de val van Samaria versloeg noteerde hij: *Ze wilden niet luisteren naar de profeten die zeiden : Keert terug van uw heilloze weg*. Welnu, die oproep tot bekering heeft hij enkele keren in zijn werk ingebouwd; op drie belangrijke plaatsen : in Deuteronomium zelf, vóór het Verbondsboek en erna, en in het grote gebed van koning Salomo bij de inwijding van de tempel<sup>7</sup>.

## BEKERING

Het trefwoord dat als een soort herkenningmelodie telkens weer opduikt is: *Keert terug*, of: *Bekeer U*. De vloek kan blijkbaar heilzaam zijn. Want als de mensen merken, welke de gevolgen zijn van hun ontrouw, dan konden ze wel eens tot nadenken komen. *Als we ons nu eens bekeerden tot Jahwe, zou het dan niet beter met ons gaan?* Van inkeer tot inzicht, van inzicht tot bekering, van bekering tot gebed: een eerlijke schuldbelijdenis. Erkennen dat je op de verkeerde weg was; erkennen dat Jahwe gelijk had toen hij de straf over je liet komen. Deuteronomium had gezegd: *Je moet de Heer je God liefhebben met heel je hart, met heel je ziel en met al je krachten*; de Deuteronomist vraagt een even totale bekering: *met heel hun hart en heel hun ziel*. Dat betekent ook: *weer gehoor geven aan Jahwe en alle geboden volbrengen*, zegt Deuteronomium 30. Overigens zegt dezelfde tekst: *God zal uw hart en dat van uw kinderen veranderen (besnijden, staat er), dan zult ge Hem kunnen beminnen met heel uw hart en heel uw ziel*. De schrijver weet uit ervaring dat je menselijke goede wil alleen niet te veel moet verwachten.

---

5 2 Kon. 22: 2.

6 2 Kon. 23: 26 vv.

7 4: 29-31 en 30: 1-10 – 1 Kon. 8: 46-53 – 1 Kon. 46-53.

# BESCHEIDEN VERWACHTINGEN

Van die bekering worden er gelukkige vruchten verwacht, maar hier is de schrijver meestal erg terughoudend. Salomo spreekt de hoop uit dat God vergiffenis zal geven en dat de vijanden die hen hebben weggevoerd *ontferming* zullen tonen<sup>8</sup>, ontferming, dus, wat minder fermheid, wat minder kracht en hardhandigheid. Deuteronomium 4 zegt alleen dat Jahwe de zijnen niet aan hun lot zal overlaten, maar vult niet in, waar dat in bestaat. Deuteronomium 30 is nog het meest uitgesproken en optimistisch: *Jahwe zal u in uw vroegere staat herstellen; Hij zal U bijeen brengen uit alle volkeren, al zijt ge verspreid tot het einde van de wereld; Hij zal U terugbrengen naar uw land; Hij zal U gelukkig maken en nog talrijker dan uw voorouders; Jahwe zal er weer vreugde in vinden u gelukkig te maken.*

Dit is een hoopvolle kijk op mensengeschiedenis. De God van Israël, *de hoogste, machtigste en verhevenste God*, biedt uitzicht en hoop aan mensen die hun heil bij Hem zoeken, die met hart en ziel aan Hem verknocht zijn en heel hun leven laten bezielen door de liefde, die ook naar Gods evenbeelden uitgaat.

Nico Tromp.

---

8 Ontferming, dus, wat minder fermheid, wat minder kracht en hardhandigheid.